

Apologia, ofte christelijcke verdediging, voor de verdruckte waarheyd aan de regeerders der stad Leyden

<https://hdl.handle.net/1874/20616>

A P O L O G I A,
O F T E
Christelijcke Verdediging,

Voor de

20B 768.

Verdruckte Waarheit.

Aan de

E.E.A.A. Heeren Burgemeesters,
en Regeerders der Stadt

L E Y D E N.

Door

IRENÆUS PHILALETHIUS. J. V. D.

2 Corinth. 8.

*Wy en vermogen niets tegen de Waarheit, maer
voor de Waarheit.*

Gedrukt tot Amsterdam, voor den Auteur.

Senec.

Vos quibus Rector maris atque Terræ,
Jus dedit magnum necis atque Vitæ
Ponite inflatos, tumidosque vultus;
Quicquid à Vobis, minor extimefcit
Major hoc vobis Dominus minatur
Omne sub Regno graviore, Regnum est.

Macrob. in Somn. Scipion. Lib. 1. Cap. 8.

Politici Prudentia est, ad Rationis normam,
quæ cogitat quæque agit universa dirigere, ac
nihil præter rectum velle vel facere, humanif-
que actibus, tanquam Divinis, arbitris provi-
dere.

*Sapientiâ, Candore, ac Vitæ probitate
insigni ac illustri Viro*

D. JOANNI de BYE.

Amico Integerrimo, ac Charissimo.

Quantum Vir Clarissime, animo meo attulerit dolorem, ac ægritudinem, Quantamque non in Me solummodo, verum etiam in aliis quam plurimis, excitarit admirationem, inexpectatus iste, ac tristissimus profectò, nuperime ad aures meas delatus rumor, de interturbato, impedito, ac disperso, religioso vestro cætu, domitue, ad cultum Divinum omni modestia congregato, verbis haudquaquam possum exprimere. Quin imo, Famæ huic, (ut pote que

Tam ficti, pravique tenax, quam nuncia Veri) vix fidem adhibuissem; nisi ex Testibus, fide dignissimis, rei Veritatem percepissem, atque adeo satis superque istuc ipsum comprobatum habuissem compertumque. Eheu, mihi met ipsi identidem ingemiscens, inqueiebam, Quæ hæc, O Jehova! sunt tempora, moresque. Occurrebat subinde, memoria tristissimi, luctuosissimi, nec non Christiano nomini Religionique ignominiosissimi, Patriæque nostræ fortean (Utinam sim falsus Haruspex) calamitosissimi Belli, quocum impræsentiarum miserrimi luctamur & justissimo irati Numinis Divini judicio, adficimur. Ast vero quoties animo revolvebam, Religionis Christianæ verissimos confessores, (inter quos; Tu, Vir Clarissime, nequaquam infimus, si non ardore & Zelo Christiano in Deum, ac Sacrosanctam Jesu Christi Religionem flagrantissimus)

*tissimus) in Urbe Patriâ à concivibus odio haberi plus quam
Vatiniâno; propter veritatem, quæ secundum pietatem est,
tanquam impurissimos hæreticos, more atque exemplo, omnium
verè Christianorum, ex Republicâ Leydensi proscribi; ad
Religionis suæ exercitium extra ejusdem Imperii terminos,
damnari; Quin imo, ipso, gloriosissimæ ac letissimæ omnibus,
Christianis, Jesu Christi Crucifixi, resurrectionis die, eo-
rum cætus religiosos perturbari & dispergi, ac si nebulonum
& similium de fœce vulgi, & amurca populi, fuisset conven-
tus, aut lupanar quoddam; Taceo, probos piosque Cives,
Viros cum Uxoribus, Matronas honestissimas, Virgines,
innuptasque puellas, à Prætore coram Magistratu, tan-
quam reos evocari, accusari, mulctam pecuniariam ab iisdem
exigi, haud secus ac si bidental calcassent, aut grave quoddam
scelus patrassent; idq; ob solum Sanctissimæ Religionis Christia-
næ exercitium. Cum hæc & similia, animus secum revolvit, atq;
hæc ipsa fieri ab iis, instinctuq; & instigatione eorum, qui Re-
formati nominari gaudent, ac gloriosum istum Reformationis
Titulum, (qui aliis longe meliori jure competit, propterea ta-
men, cum Mortalium nemine, digladiari, ac contentionis alter-
cationisve funem trahere nolentibus) intolerando prorsus fa-
stu, typho ac superbia, sibi solis vendicari nequaquam erube-
scunt: hæc equidem in re, à fermento Pontificio, & damnato,
à Majoribus, omnibusque vere Christianis, errore, imo hæ-
resi pestilentissimâ, nullo modo reformati. Hæc inquam, a-
christiana prorsus facinora, animus subinde pensitans, huc
fluctuabat atque illuc, incertus quo se tandem verteret: Oc-
currebat, quantum ex isthâc agendi ratione cum Subditis
innoxius, Reformationi scandalum, & Pontificiis ludibrium,
falso hi nominati Reformati præberent; & quod rei caput
est, quam juste Ira Divina, ob ejusmodi scelera, innocentium
scilicet oppressiones, exardescat, & furoris sui phialas, in
regna*

regna, Urbes, populosque per seye effundat; Verum serò, quod dicitur, plerumque sapiunt Phryges. Quo circa Amice, tum propter Vitæ inculpatæ intaminatæq; integritatem, tum etiam ob innumera mihi præstita beneficia, mihi Charissime non potui, quin innocentiam tuam, simulque eorum omnium, quorum strenue, & alacriter agis causam, defenderem; Cause, bonitas, sanctitasque, istuc ipsum, mihi extorsit, Conscientia me eo impulit; & arctissimum inter nos amicitie vinculum, ac mutua charitas, hanc qualemcumque Apologiam, pro innocentia, indignis equidem modis oppressâ, tantum non efflagitavit. Ignosce autem, Vir Clarissime, quod istuc ipsum, inconsulto te præstiterim, & aggredi ausus fuerim: Sola hæc atque unica spes, me huc adegit, fore scilicet, divinâ auxiliatrice gratiâ, ut Consules, ceterique Reip. Leydensis Rectores, hoc qualicumque scripto commoverentur, ad te, uti ceteris citatis Remonstrantibus, audio accidisse, liberè dimittendum, & à multâ pecuniariâ ducentorum florenorum, quos annumerari sibi iniquissime postulat Prætor, absolvendum; Quod faxit Deus Optimus Maximus! apud quem ardentibus votis precibusque, ut omnes probi ac Veritatis amantes, pro Te, ac similibus ob conscientiam afflictis, intercedant, obnixè rogo, precor ac voveo; Inspirabit tandem aliquando is ipse, qui Regum ac summarum Potestatum, corda inflectere ac ducere valet, quo velit Reipublicæ Vestræ Moderatoribus, cogitationes pacis, Charitatis ac misericordiæ, in oppressos, summâ injuriâ, Subditos; Tu interim, Amicorum Charissime, eo quo capisti pede, in pietatis studio, alacriter pergito; aliis, in hoc depravato medius fidius, ac peccatorum omnis generis, spurcitis illuvieque contaminato conspurcatoque sæculo, tanquam lucidissimum pietatis jubar, & innocentie integritatisque splendidissimum sidus, præaluceto; atque ita ad immortalitatis cæleste

se ^{Βεβλήσιν}, & in effabile eternæ Beatitudinis Gloriam, cum
fidei Duce Christo, omnibusque Sanctis, omni studio contem-
dito; Animo, Spiritus Sancti Clypeo, firmiter obtecto, re-
pellendo ac despiciendo, quascunque calumnias ac invidio-
rum obtrectationes; præcipue hominis istius admodum infeli-
cis dicteria, convitia, & scommata, quæ nuperrime, scripto,
insulsis Ironiis, ac putidis Sarcasmis plane referto, in Te,
ore satis impudenti, evomere & eructare, nequaquam eru-
buit; Quippe qui, dentibus plus quam caninis, Christianis-
simas tuas, ex ipsis Sacrarum Pandectarum; limpidissimis
fontibus, summa diligentia, erutas & exhaustas preces,
nullo modo veritus est, impiè satis ac impudenter arrodere,
vanitatis incusare, & hypocriseos insimulare, ac si ^{καρδιογύσιος}
esset, animæque tuæ penitissimos recessus, haberet perspectos,
& abditissima arcana sibi revelata; Quod soli Numini Di-
vino (cui ^{μόνο πέντε γυμνά & τε τεχνικά}) competere nunquam
quisquam sine Sacrosanctæ ejus Majestatis gravissimo dede-
core & injuria, negaverit, aut absque summo fastu ac præ-
sumptione, sibi arrogavit. Non ira equidem, aut odio, sed
commiseratione potius dignissimi, istiusmodi Mortales, quod
scilicet, Subdoli istius Impostoris, ac Spiritus vaferrimi se-
ductione, ad tam fædas ac horrendas criminationes, ac im-
piissimam ^{αυδαιότα} Semet ipsos abripi, ac in transvorsum agi, pro-
prio suo malo, sinant. Verum Tu vir. Clarissime, per gloriam
& ignominiam, per convitia & laudes, per bonam & ma-
lam famam, ut seductor, & tamen verax, constanter, in
fide sanctis data concessaque, persevera; Hunc solum beatum
existimans, qui vitam ac conscientiam, quantum Divina
gratia, ac Spiritus S. auxilio fieri potest, illibatam, & à pec-
catorum fædisima contagione incontaminatam omni studio
servare contendit; quippe ^{ὁ ἰσχυρὸς (ἰσὶ) ἔκ τῆ ἀνδραγαθίας, ἀπὸ ἐν τῷ θεῷ.}
Quem supplex rogo, ut te diu incolumen, & multis, in densis-
simis

simis hisce ac spississimis Mundi caligantis, ac cæcutientis tenebris, in pietatis Exemplar servet superstitem, & Spiritus Sancti radius, ac Gratiæ cælestis donis, ex bonitatis suæ immenso atque in exhausto fonte, superflue accumulēt, ad Majestatis Divinæ gloriam, & animæ tuæ Salutem æternam, Amen. Sic vovet, & animitus exoptat, Afflictæ innocentæ tuæ, ob causam Sanctissimam, Patronus, in omnibus tibi quam paratissimus.

Irenæus Philalethius J. U. D.

Auson.

Qui recte, non qui dominatur, Rex erit.

Horat.

Iustum & tenacem propositi Virum,
Non Civium ardor prava jubentium,
Non vultus instantis Tyranni
Mente quatit solidâ —————

APOLO-

A P O L O G I A,

O F T E

Christelijcke Verdediging.

& & &

Achtbare Heeren,

Elijck een Lid, komende te lijden, het geheele Lichaem, ook de smerte daer van, is gevoelende; So ist, *Achtbare Heeren*, dat my, ter ooren gekomen zijnde, dat een voornaem Lid, onser *Christelijcke Broederschap*, onder *Uw E. E. A. A.* Regeeringe, om d'oeffening sijnes warachtigen Godtsdienfts, wierd gemolesteert, en van den *Heer Officier G. van Hogeveen*, gecauseert, ende beklagt, voor *U E. E. A. A.* Vyerschaar; Dat sulx veele Vroomen, en voor al My, ten hoogsten heeft bedroeft, en tot in de Ziele gesmertet. Voor al, doe my behandigt is, de Copie, van den *On-Christelijcken Eysch* des gemelten *Heer Officier*, tegens mijnen waarden Vriend, den Vroomen, en Godsaligen Heer, *Johan de Bye*; Waar in ik niet sonder droefheyt, en ontsteltenisse mijnes Gemoeds gesien heb, de ongefondeerde beschuldigingen; Waar op, hy *Heer Eyscher*, een Vroom Christen voor *U E. E. A. A.* Recht-banck, als een Misdadige, en Quaad-doender, derst betrekken, ende beklagen. Nu, gelijk het eene Lid, des Lichaams, gemeenlijck, alles by ende toebrenghet, en ook schuldigh is, wat tot conservatie, en het welvaren kan strekken, van dat Lid, 't welk in eenig lijden, nood, ofte swarigheyt is; So gelieven *U E. E. A. A.* my dan te vergeven, ende ten besten te houden, dat ik, als een mede-Lid, van dat Lichaem, 't welk in de Persoon, van den *Heer Johan de Bye*, smerte en ongelijk komt te lijden, yetwes heb bestaen voort te brengen, 't geen ik oordeelde, tot defensie, en ontschuldiging, van sijn *E.* Persoon, en door hem tot Conservatie, van het Christelijck *Remonstrants Gereformeerd*

B

Lichaam,

Lichaam, *U. E. E. A. A. trouwe* Onderdanen, te sullen strekken, ende gedyen.

Vid. Tertullianus Apologeticus, Cyprianus ad Demetrianos.

Mijn Gemoet, en Conscientie, *Achtbare Heeren*, heeft my hier toe, geperst. De onnosselheyt, en onschult van sijn E. Persoon', heeft my dese *Apologia* of *Verdediging*, afgedrongen. En heeft het in voortijden eenen *Tertullianus*, *Cyprianus*, en meer andere geoorloft geweest, hare mede-Christenen, tegens de valsche aanklagten en beschuldigingen, harer partyen voor de Romeynsche Keyseren, en andere Opper-machten, te verantwoorden, en haar onschult te verdedigen; So en sal ook my, gelijk ik vertrouwe, van *U. E. E. A. A.* die professie doet van de Christelijcke Religie, geensins qualijk werden afgenomen, dat ik de onnosselheyt van een Christen, die ter oorfake van loutere Godsdienst, voor *U. E. E. A. A.* Vyerschaer, werd gedagvaart, vrymoediglijk trachte de verdedigen, en sijn onschult te verantwoorden.

Het en is, *Achtbare Heeren*, geen nieuwigheyt van huysden of gisteren, onder de Christenen, eerst opgekomen; maar by d'Apostelen, en eerste Christenen, al gepractiseert; en van onse voor-ouderen, d'eerste *Gereformeerden*, loffelijk na gevolgt. Wie en weet niet van alle hare *Apologien*, *Verdedigingen*, *Remonstrantien*, *Protestatien*, *Supplicatien*, en *Requesten*, die sy tot Verdediging harer onschult, en onnosselheyt, tegens de *Spaansche Inquisitie*, en *Wreedheyt* van den Hertog van *Alba*, aan hare Overheden den *Koninck van Spangien*, den *Aerts-Hertog van Oostenrijk*, en *Me-Vrouwe de Hartoginne van Parma*, hebben overgegeven, en in't licht gebracht? Wie en is ook niet bekend hoe loffelijk den *Hoog-geleerden J. Calvinus*, d'onnosselheyt sijner Mede-Geloofs-Genoten, voor den Konink van Frankrijk *Franciscus*, met de Pen bepleyt, en haar onschult verdedigt heeft? Vergun my dan *Achtbare Heeren*, dat ik de voornoemde loffelike Exempelen, navolgende, *U. E. E. A. A.* mede yets te gemoet voere, 't geen strekken sal tot Justificatie, van den Heer *Johan de Bye*, en also tot ontlastinge Uwer *E. E. A. A.* Conscientien; Op dat *U. E. E. A. A.* hare gemoederen, niet en komen te bewaren, en haar Regeringe te besoeleden, met het onrechtvaardighlijk straffen van gehoorsame Onderdanen. *Ghy O Aldergenadigsten God! bestuurt mijne gedachten, en regeert mijn Penne, sodanig; dat ik niets voort en brenge, als 't geen gedyen kan, tot verbeerlijkinge en grootmakinge Uwer Heylige Majesteyt; Voorstand en Verdediging der onnosselheyt; en Onderrechtighe veler omwetenden.*

Vid. Praefat ad Regem Galliae praefixam Instituit Christ. Relig.

Den Heer Officier dan, caufeert, ende beklaagt, den Heer *Johan de Bye*, voor *U. E. E. A. A.* Rechtbank, ter oorfake, dat by *Gedaagde*, (volgens den inhoud van den Eysch) *wel wetende*, dat by de *Plakaten* deser Landen, en *Publicatie* deser Stede, de *Vergaderingen* der *Remonstrants-gesinde*, seer *stricktelyk*, zijn *verboden*, en de *constitutie* deser Stede, niet toe en laat, dat soodanige *Vergaderingen*, alhier souden werden geleden; Hy *Gedaagde* echter hem niet en heeft ontsien, op *Sondach laestleden*, zijnde den 5 April, deses Jaars 1665. in sijne *buysinge*, staande alhier op de *Brede-straat*, ontrent de *Hoogwoerdsse Brugge*, te laten komen, op de *voor-kamer*, een groot getal *Remonstrants-gesinde* *Perfoonen*, omme aldaar haren *pretensen* *Godtsdienst* te plegen, &c. &c.

De *beschuldiging* dan, daar den Heer Officier sijnen Eysch op is fonderende, is dese; *Dat den Heer Gedaagde* 't sijnen *Huyse* heeft laten komen, een groot getal *Remonstrants-gesinde* *Perfoonen*, omme aldaar haren *pretensen* *Godtsdienst* (gelijk hy fulks *verkeerdelyk* is noemende) te plegen.

Is dit *Achtbare Heeren*, een *crimen* of *delict*, waar op yemand, een *Vroom Christen* (gelijk hy *Gedaagde* voor foodang. by alle *Vromen*, *gerenomeerd* is) voor *U. E. E. A. A.* kan dagvaarden, en tot een *straffe*, af-eyschen een *Boete* van 200. *Guldens*, nevens *Correctie*, van *U. E. E. A. A.* Is dan *sijn Godt*, en *Saligmaker*, volgens den *Regel* en *Richtfnoer* sijnes *H. Euangeliums*, in alle *zedigheyt*, te dienen, een *misdaad* geworden? Ja een *Misdaat*; waar over yemand als een *Schelm*, en *Quaatdoender*, voor *U. E. E. A. A.* werd getrokken, en ter *straffe* gedaagt! Ach *jammerlijk* gestelde *Christendom*!

Ja maer, het is een *Pretensen* *Godtsdienst*, segt den Heer Officier.

Onse *Voor-Ouders*, *Achtbare Heeren*, de eerste *Gereformeerde*, in de *Missi-ve* voor haar *Confessie*, bidden den *Konink* van *Spangien*, dat by haar *hoore*, en *schuldig bevindende* *Straffe*; anders dat by haar z'y een *steunsel*, en *toevlucht*; met dese *byvoeginge*; *Het komt U toe Genadigste Heere*, *kennisse der saken* te hebben, om *U te stellen* tegens de *dwaalingen*. Dit bid, dit *proteftere*, ja dit *smecke* ik mede, *Uw U. E. E. A. A.* genoegzaam *verfekert* zijnde, dat indien *U. E. E. A. A.* onsen *Godtsdienst*, gelieven te *onderfoeken*, en in de *vreesse* *Godts*, aen *sijn Heylig Woord*, te *proeven* ende te *toetsen* (gelijck *U. E. E. A. A.* als *Christenen* *schuldig* zijt, om niemand *onnoosel*, en *onschuldig* te *sttaffen*, en om *Christum* zelfs in *sijne leden*, niet *onwetende* te *haten*

en te vervolgen) dat de *Remonstrantsche Burgeren*, en voor al den Heer *Gedaegde* niet alleen, geenfints strafwaardig; Maar in tegendeel, *U. E. E. A. A.* faueur en gunfte, sullen waardig werden geoordeelt, om haar te zijn *een steunfel*, en *toewlucht*, tegens hare Benijders.

Ik protestere dan, *Achtbare Heeren*, dat den Heer *Eyscher*, soo wanneer hy de *Remonstranten* Godtsdienst, *een pretensen Godtsdienst* is noemende, niet alleen den Heer *Ged.* maer oock alle de *Remonstrants-Gereformeerde Christenen*, ten hoogsten verongelijkt, ende een notoire on-waarheyt begaat.

Want I. soo hy door de woorden *Pretensen Godtsdienst*, verstaet een valschen en ketterschen Godtsdienst, ghelijk de *Pausgesinde*, dat woord in dien sin, tegens alle gefinthenen van haar verschillende, gebruyken; Soo bid ik met de *eerste Gereformeerde*, (den welken diergelijke valsche beschuldigingen mede, doe ter tijd wierden na gegeven) dat *Uw E. E. A. A.* my gelieven te hooren, en den *Ged.* daar aan schuldig bevindende te straffen. Maar indien het tegendeel, waarachtig bevonden werd, dat *U. E. E. A. A.* dan hem, en alle de *Remonstrants-Gereformeerde Christenen*, een *steunfel* zy, en *toewlucht*, gelijk ook billijk, en Christelijk is. Het is wel waar, dat (volgens den regel, *affirmanti, incumbit probatio*, dat is: die yets seyt, die staet toe sulks te bewijzen.) Den Heer *Officier*, sijn seggen, en beschuldiging, toe komt te verifiseren, of waar te maken; Doch om na sijn bewijs, en verificatie, die hem absoluyt onmogelijk is, voor den dag te brengen, niet te wachten; Soo seg ik, en houde sulks voor waarachtig, soo lang my het tegendeel niet bewesen en word, dat der *Remonstranten Godtsdienst*, alleen gericht is, na het Richtsnoer, van Godes en Christi alleen-Saligmakend' Woord; En dat hare Leere, die waarachtige *Waarheyt is*, die na de *Godtsaligheyt is*; En beroepe my hier, op 't getuygenisse zelfs van de Leeraren der Publijke Kerken, of sy wel yets hebben tegens de *Pausgesinden*, als foodanige, 't welk de *Remonstranten*, niet soo ernstig tegen spreken, als sy selve; Als by Exempel, *het verbod, van de H. Schriftuere, niet te mogen lesen; De Traditien, de Monarchie des Paus, in 't Geestelijcke, en Wereltlijcke; de Indulgentien, het Vagevyer; den Beelden-dienst; Transsubstantiatie, & c.* Die de Schriften *J. Arminy, S. Episcopy, Hutteni, & c.* Maar ter loops gelesen heeft, is sulks genoegsaam bekend; 't Selfde seg ik, van *Lutherische, Mennoniten, & c.* Aangaande de Ceremonien, daar

en worden, in hunne Christelijke Vergaderingen, geen andere gepleegt, als in de Publike Kerken, soo van Doop, Avondmaal, en wat dies meer is; Soo dat, indien der *Remonstranten Godsdienst*, een *pretensen Godsdienst* is, het selfde van dien Godsdienst, kan, en noodzakelijk moet geseyt werden, dewelke U.E.E.A.A. selfs publike-lijk mainteneert, en oeffent.

't Is wel waar, datter verschil, en onderscheyt is van gevoelen, concernerende de Goddelijke Predestinatie, nevens de poincten daar mede connex, tusschen ons *Remonstranten*, en *Contra-Remonstranten*; Doch geensins in het plegen van den Godsdienst. Of soude den Heer Eyscher ten dien opsichte, onsen Godsdienst, een *pretensen Godsdienst* noemen? Indien ja, soo zijn dan niet alleen de *Remonstranten*, en den Heer *Ged.* maar ook de *Lutherische*, en *Mennoniten* schuldig, aan d'oeffening van een *pretensen Godsdienst*; Dewijl de selve, soo wel als wy, de *Cabvinische*, of *Dordrechtische Predestinatie*, zijn tegensprekende; Doch, schoon den Heer Officier, dit soo verstond; soo soude sulks echter, van *Cabvino*, *Beza*, en meer andere Gereformeerde Leeraars werden tegengesproken, die de *Lutherische*, niet tegenstaande 't verschil ontrent de Predestinatie, geduyrig en noch onlangs (als uyt een Publike Schrift van de Heer Professor *J. Hoornbeek*, te sien is) de hand van Broederschap, hebben aangeboden; Die sulx buyten twijffel, noyt souden gedaan hebben, of noch doen, indien sy verstaan hadden, en als noch verstonden, dat de selve, ten aansien van het verschil der Predestinatie, een *pretensen Godsdienst*, hadden.

Maar ten II. in dien den Heer Officier, de woorden *pretensen Godsdienst*, aldus verstaat, dat namentlijk, *den Heer Ged. de Remonstrants Gesinde Personen, in sijn Huysinge heeft laten komen, om aldaar baren pretensen Godsdienst te plegen*, dat is, om onder 't pretext van Godsdienst, eenige desceynen tegens den Staat, te molieren en uyt te voeren, en alsoo Factie, en Oproer aan te rechten; gelijk sodanige beschuldigingen, in d'opkomst van de Christelijke Religie, en daar na ook in het vervolg der tijden, insonderheyt mede, in die droevige Jaren anno 1619. 1620, &c. gedient hebben voor pretexten van wreede passien, en tot onderdrukkinge van weerloose Christelijke Vergaderingen; Indien seg ik, den Heer Officier, de woorden *pretensen Godsdienst*, in dien sin verstaat, so is dit een beschuldiging, die van U.E.E.A.A. selfs voor t'eenmael ongefondeert sal werden geoor-

Vid. J.
Durai
Ironic.
Tract.
Proiron.
Gottofred.
Hotton, de
Christ.
Concord.
Iren. J.
Hoornbeek,
Consecrat.
Euangel.

deelt; ten aensien, niet alleen het tegendeel, *U E. E. A. A.* door een Experientie van veertigh Jaren, bekend is; geduerende welken tijd, men noyt gesien heeft, dat de *Remonstranten*, de Vryhey, die sy al t'federt, of niet lange na de ongelukkige verwijderinge, van den Jare 1618. met danksegginge, door alle de Steden, en Dorpen onses Vaderlands, hebben genoten, tot sodanige Godloose cynden, hebben misbruykt; Maar oock ten II. hy *Ged.* om dat nevens alle de *Remonstrants-gesinde Christenen*, *U E. E. A. A.* trouwe Onderdanen, noch verleden Jaar, in haar Ootmoedige *Remonstrantie*, aan de *Achtbare Heeren van den Gerechte* overgegeven, voor God, ende de Menschen, heyliglijk hebben betuygt, *Dat hare intentie, die sy hebben, in hare Godsdienstige by een komsten, so verre ge-elaigneert en afgescheyden is, van Oproerigheyt, als den Hemel van d'Aarde; Ja dat het begin, het midden, en het eynde van alle de Gebeden, die sy uytstorten voor het Gemeen, niet anders en is, als voor de Vrede, voor de Rust, en Eenigheyt, van het Vaderland, en dese hare Vaderlijke Stad: sijnde in der daad sy Remonstranten, so goede Onderdanen en Burgers, als sy door Gods Genade, goede Christenen, wensden te zijn.* Met byvoeginge; *Dat sy Remonstranten bekennen, dat die gene, die onder schijn van Godsdienst oproer aanrechten, niet alleen de Gunst van d'Overheyt onwaardigh zijn; maar dat sy als Pesten, van een welgestelde Republijk, en misbruykers van d'Onwaardelijke Vryhey, uyt de Burgerlijke Gemeynschap, behooren geweert te werden; so veel te gevarelijker voor den Staat, om dat sy, onder den dekmantel, van Godvruchtige by-een-komsten, en religieuse besigheden, hare pernicieuse desseyns, tot nadeel van den Staat, soeken uyt te werken. En wensien sy Remonstranten, nevens alle die genen, die d'oprechte Godsdienst lief hebben, dat uyt alle Christelijke Vergaderingen, verre mochten exulieren, en gebannen sijn, alle desseyns en oogmerken, die niet en collimeren tot Godseere, en de Saligheyt der Menschen. Voeght hier verder by, de oopenlijke Protestatie, en verklaringe, van den Heer *Ged.* in sijn E. *Alderootmoedighste Bede*, &c. aen *U E. E. A. A.* noch niet lang geleden, in druk overgegeven; Alwaer den Heer *Ged.* uyt de Naam van alle de *Remonstrants-gesinde Christenen*, aldus pag. 8. en 9. is sprekende: *Want wy verklaren, 't selve, (namentlijk onse Christelijke Bede, om de vrye Oeffening, onses Godsdiensts) te geschieden, sonder eenig 't alderminst tijdelijk insicht: en so yemand contrarie doende, mocht werden bevonden; die is voor U, als Goden des Aardebodems, schuldigh;**

En

Niet Leyde
Procedu-
ren pag.
16.

Ibid.

Enwerde, na de misdaad is waardigh, door uwen wijssen Raad, volgens de Heylige Wetten, des Alderhoogsten, geoordeelt, en andere ten Exempel gestraft. Als hier dan noch by komen, de contrarie Protesten Beden en Presentatien van onderlinge Liefde, Vrede, Eenigheyt, en Verdraagzaamheyt, 't welck 't eenigste kentteeken, Livrye, en oogmerk is, van der Remonstranten Godsdienst, midden onder 't ellendig verdeylt, en jammerlijk gescheurde Christendom; Welke Goddelijcke faake, den Heer Ged. so ernstighlijk en vierighlijk, noch onlangs, in sijne uytgegevene Vredes en Liefdes Bazuyne, voorgestaan, verdedicht, en met een Christelijken yver, door Gebeden, en Requesten, aan de Souvraine, en Subalterne Overbeden onses Vaderlands, den Alderhoogsten heeft getracht af te smeecken: Wat kan 'er dan Achtbare Heeren, grooter hoon, smaatheyt, en ongelijk, den verdrukke, en suctende Remonstrantse Christenen, en voor al den Heer Ged. werden aangedaan, als datmen sodanigen, oprechten, en oproerlofen Godsdienst, die alleen d'eere tracht te bevorderen van d'alderheyligste Majesteit Godes, en sijnes Soons, Jesu Christi, en sijn H. Religie; nevens de Godsaligheyt, en eeuwige Saligheyt der Menschen; als dat men seg ick sodanigen Godsdienst, een *pretensen Godsdienst*, seer smadelijk, en verachtelijck komt te noemen. Doch ik ben versekert, dat den Heer Ged. nevens de Remonstrantse Christenen, die hoon en smaatheyt, met Christelijke Lijdszaamheyt fullen verdragen, gedenkende; dat de selve niet so seer haar, als wel haren God, en Salighmaker Jesus Christus, werd aangedaan; Welkers Sake het is, waarom sy moeten lijden, en tot noch toe wrakeloos geleden hebben; Sich troostende met het Exempel hares Getrouwen Heylands, die d'onnooselheyt selfs zijnde, echter heeft moeten hooren, dat hy een Vraat en Wijsuyper, een Vriend der Tollenaren en Sondaren, en een oproermaker was; Dat hy sijne Mirakulen, door de kracht van den Oversten der Duyvelen Beelsebub, was uytwerkende; Doch die alle dien hoon, lasteringen, en schande veracht heeft, en daarom ook nu gefeten is, aan de Rechterhand der Majesteits Godes, in de hoogste Hemelen. Sy gedenken ook noch, aan de lasteringen en valsche beschuldigingen der Paus-gefinde tegens hare Voor-Ouders d'Eerste Gereformeerde, welker Leere en Godsdienst, mede voor een *pretensen Godsdienst*, ja verdoemelijke Kettery is uytgescholden, ende de Belijders van dien, voor Kettters en Oproermakers by honderd duysenden wreede-
lijk,

lijk , op allerhande schrikkelijke manieren , omgebracht.

U E. E. A. A. dan uyt het nu gededuceerde , lichtelijk konnende afnemen , en klaarlijk sien , dat de Beschuldiging , waar op den Heer *Officier* , sijnen Eysch , tegen den *Heer Ged.* is fonderende , t'eenemaal ydel is , en vol onwaarheden ; Soo en ben ik geensints twijffelende , of U E. E. A. A. sullen volgens haar Wijsheyt , en Discretie , den Heer *Officier* sijnen Eysch , als ongefondeert af-slaan , en den *Heer Ged.* als geen het minste Crimen of delict begaan , of ergens in gepeccceert hebbende , en dienvolgens niet culpabel of strafwaardig zijnde , als Christelijk is , vry spreken .

Edoch op dat U E. E. A. A. sulx mogen doen met te grooter verfekertheyt harer Gemoederen , en tot meerder contentement , soo van den Heer Eyscher , als van de verdere Ingesetenen ; Soo sal ik ook , kortelijk examineren , de redenen , en bewijzen , die den Heer *Officier* by brengt , om sijn ongefondeerden Eysch een schijn te geven .

d'Eerste reden dan , waar mede hy sijn beschuldiging bekleed , is dese ; Om dat (Namelijk) *Hy Gedaagde , wel heeft geweten , dat by de Plakaten deser Landen , en Publicatie deser Stede , de Vergaderingen der Remonstrants-gefinde , seer striktelijk zijn verboden .*

Maar , Achtbare Heeren , om nu van die droevige tijden , in dewelke , de gealleguerde Plakaten , tegent de Godsdienstige Vergaderingen der *Remonstranten* gemaakt , ge-emaneeert , en gepubliceert zijn , niet te spreken ; Hebbende de vreesse van onrusten , en beroerten , doe ter tijd d'oorzaak geweest , of ten minsten gediend , voor een plaufibel en schijnbaar pretext , van dese strenge , en on-Christelijke Plakaten ; Om mede niet op te halen , hoe dat de *Wettige Regeering van Holland en West-Vrieland* , in die tijd , jammerlijk is verkracht , en hare *Wetten* en *Privilegien* geviolceert zijn , ende verbroken ; Gelijk den *Wijdvermaarden* , en Hoog-geleerden *Hugo de Groot* , in sijne noyt wederleyde , en onwederleggelijke , *Verantwoording* , sulx klaar en naakt aan al de Werelt ontdekt heeft , en opentlijk bekend gemaakt ; Om seg ik die Oude Wonden niet weder op te krabben , soo gelieven d' *Achtbare Heeren* te gedenken .

I. Dat haar E. E. A. A. en *Hem Ged.* geensints onbekent en is , dat in de hitte der oneenigheden , en in tijden van een getroubleerden Staat , of Republijk , veele dingén gedaan werden , die in geruste en bevre-

bevredigde tijden, geensints te pas en komen; En sulx op beyde tijden applicerende, fullen U E. E. A. A. volgens haar Wijsheyt, en voorfichtigheyt, noodfakelijk moeten oordeelen; Dat in die ongelukkige tijden der verbitteringe, veel geschiet is, 't welk op dese onse tijden, voornamentlijk, met soo een droevigen Oorlog werdende besocht, in geenerhande manieren applicabel is, sonder den Staat, in d'uyterste ruine, verderf, en onderganck, te willen brengen; Gevende derhalven, U E. E. A. A. by dese gelegentheyt, in ernst t'overwegen, of dan niet foodanige Plakkaten, door de veranderinge, en Constitutie deser tijden, niet dan schade en onheyl, geschapen zijnde, te veroorfsaken, teenemaal en behoorden, te werden geabrogeert ende vernietigt?

Ten II. Soo gelieven U E. E. A. A. te confidereeren, dat de geallegueerde Plakkaten, ook korts na die droevige troublen en beroerten, door alle de Steden en Dorpen onses Vaderlands, in *non observantie* of ongebruyk zijn geraakt; en dat niet alleen, maar selfs naderhand, door de Resolutie genomen in de Groote Vergaderinge, van alle de Geunierde Provincien, in 's Gravenhage anno 1651. effectivelijk vernietigt; Ja dat meer is, in de Keuren deser stadt Leyden, gedrukt tot Amsterdam anno 1657, mede geïnserereert staande, het Verbod, van Remonstrantsse Conventiculen, (gelijk hare Godsdienstige Vergaderingen abusivelijk werden genoemt) ende de selvige Keuren, door ordre van de Heeren Regeerders derselver Stadt, in den Jare 1658. zijnde herdrukt, ende geamplieert, so is het gemelte Verbod, mitfgaders alle andere, den Remonstranten concernerende, wel expresselijk, en specialijken door haar *Achtbaarbeden*, daar uytgelaten. Den Heer Ged. dan, konnende niet werden beschuldicht, tegens de Keuren en Wetten sijner Overigheden te hebben gedelinqueert of misdaan, is dan consequentelijk, in 't minste niet strafwaardigh; en is derhalven dese Reden, des Heer Eyschers, y del en teenemaal ongefondeert.

Ten III. genomen schoon, den Heer Ged. had geweten; ja wel geweten, datter foodanige Plakkaten, en Ordonnantien als noch waren, by de welke den Godsdienst der Remonstrants Gereformeerde Christenen, striktelijk wierd verboden; So oordeel ik, dat V E. E. A. A. wel so veel in de Hemelsche Schole Christi, geleert hebt, om te kunnen weten; Dat den Heer Ged. in Materie van Godsdienst, toucherende sijn conscientie, en dienvolgende de Saligheyt en welstandt

Plein 82.
Rom. 13.
Vid. J.
Ulysenbog.
de Pote-
stat. Ma-
gistr. Grot.
de Imperio
humana.
Poteftat.
circa Sa-
cra. & C.

fijner Ziele, de Wetten van den Onfterffelijcken God, volgens zijn uytgedrukt H. Woord, als een Christen, meer verobligeert, en gehouden is geweest, te gehoorsamen; als de Plakkaten en Ordonnantien van sterffelijke Menschen; Die wel ten reguarde van haar Ampten, Staten, en Bedieningen, *Gods Dienaars, Kinderen des Alderhooghsten; Ja Goden*, van den Almachtigen genoemd werden; Doch echter onder God, en zijn H. Woord. Zijnde d'Onderdanen, haer niet verder gehoorzaamheyt schuldigh, dan voor so veel de selve niet en gebieden, of verbieden, als 't geen God de Heer, gebiet of verbiet. Die verder gaan, en haar Onderdanen die aan geen verdoemelijke dwalingen, seditie, of quade desseynen, en Machinatien tegens den Staat, schuldigh zijnde, d'oeffening hares Goddiensts verbieden, die haar God op verbeurte van Saligheyt gebiet, nevens dreygement van een eeuwige verdoemenisse; die usurperen, en matigen sich aan, het Souvraine Recht, en heerschappye des Alderhooghsten; Die dringen sich vermetelijck op sijnen Richter-stoel, en stooten 'er hem, so veel in hun is, van boven af, violerende alsoo zijn Goddelijk Recht, en begaande *Crimen læsæ Majestatis Divinæ*.

Pag. 6.

Dese soo gewichtige reden *Achtbare Heeren*, heeft den Heer Ged. oock U. E. E. A. A. te gemoot gevoert, in sijne Oortmoedige Bede, en *Christelijcke Remonstrantie*, vragende, of sy Remonstranten, in dese soo aldergewichtigste Saak, rakende hare Saligheyt, of Verdoemenis, sullen doen, of laten; Of sy, de Geboden en Wetten, van Schepselen, die niet verder kunnen, dan 't Lichaam dooden; Of van den Schepper, die machtig is, Ziel en Lichaam, in de Helle te verderven, haer sullen onderwerpen? veele, voor al ik, ten hoogsten my verwonderende, dat dit ernstig, en vriendelijk Verzoek, der Remonstranten, noch van U. E. E. A. A. noch van yemand uwer Leeraren is beantwoord, en alsoo hare Conscientien gerust gestelt: Voor al dewijl aan, P. de Witte, een uwer U. E. E. A. A. Leeraren, in een publijk Schrift noch onlangs getoont ende bewesen is, dat de *Procedures* tegens den Heer Ged. voorlede Jaar gepleegt, loutere *Conscientie-dwang* is; 't Welk ik so lang voor waarachtig houde, tot dat my van zijn E. het tegendeel werd bewesen; na welk bewijs, tot noch toe sonder eenig effect, gewacht, en van veele verlangt is.

Siet den
Verdrak-
ten Rechi-
Gerefor-
meerden
Remon-
strant pag.
25. 26.

Maer ten IV. Soogelieven U. E. E. A. A. eens rijpelijk te overwegen het doen, of de Praktijk, der eerste, en rechte Christenen, en daar

daar by te vergelijkenen, het *Crimen*, dat hier den *Heer Ged.* van den *Heer Officier*, werd te last geleyt, en waarom *Hy*, voor *U. E. E. A. A.* als een *Misdadige*, werd gedagvaart. *Nero, Domitianus, Trajanus, Antonius, en Lucius Verus, Septimius Severus, Maximinus, Decius Valerianus, Aurelianus, Diocletianus, en Maximimianus*, waren doer ter tijd die gene, de welke den *Christenen*, haren *Godsdienst*, door *Gewelt* beletteden; 't Is waar, sy tyranniseerden gruwelijk, en brachten de *Christenen*, beyde om goed, en bloed; daar *U. E. E. A. A.* haar maar alleen, in haar *Eer*, goede *Naam*, en *Goed straf*; Doch, sy waren wederom *Heydenen*; En *U. E. E. A. A.* doet belijdenisse van de *Christelijke Religie*. Ook soo en soude die wreetheyt, in ons *Vrygevochte Holland*, niet wel stand willen grijpen; maar dat *U. E. E. A. A.* *Leeraren*, die *Wreetheyt* geensints en misprijzen, blijkt uyt de *praktijk* van *Servetum* tot *Geneven*, en *Valentilis Gentilis*, tot *Bern* in 't werk gestelt; Als insonderheydt, uyt de *Boeken* en *Schriften* * *Calvini, Bezae, Bogermanni, Geldorpii, Teeling, Smoutii, Triglandii, P. de Witte, &c.* de welke al te samen het *Ketter-dooden* soomen 't noemt, 't welk *Onse Voor-Ouders*, in 't *Pausdom* met hert en *ziel verfoeyt*, en *vervloekt* hebben, *volmondig* voorstaan, en *opentlijk* verdedigen. Laat het dan *U. E. E. A. A.* geensints vreemt schijnen, dat *hy Ged.* niet tegenstaande, de *on-Christelijke* *Procedures*, voorlede *Jaar* tegens hem *gepleegt*, liever een goede *Conscientie* voor *God*, heeft willen *behouden*; als de *Plakaten* van *menschen*, strijdig *Gods H. Woord*, te *gehoorfamen*. d'*Eerste* *Christenen*, zijn hem daar in voor *gegaan*; Die niet tegenstaande de *wreede* *Plakaten* der *voornoemde Keyseren*, echter haren *God*, en *Saligmaker*, hebben *gedient*; schoon sy wisten, ja voor haar *oogen* sagen, de *schrikkelijke* *perijkelen*, van voor *Leeuwen*, en *Beeren*, *Tygers* en *diergelijke* *wreede Beesten*, tot *verflindinge* *geworpen*, *gekruyft*, *verbrand*, en met *alderhande* *wreede tormenten*, om 't *leven* *gebracht* te worden.

Vid. Christ.
Mathei
Theat. Hi-
stor. pag.
509. 510
Buchholzeri
Chron pag.
139-142-
143 146.
150. &c.
Cluver.
Hist pag.
327. Tacit:
Lib. 15.
Suet. Cap.
16.
Petavii
Ration.
Temp. pag.
205. &c.

Vid. Tacit.
Lib. 15.
Annal.

Ten V. Indien dese loffelijke en *Christelijke* *daad* der *eerste* *Christenen*, *veele* *onbekent* is; soo *gelieven* *U. E. E. A. A.* maar *alleen* na

* Vid. Calvin. Opusc. 6. Part. Tract. Class. 5. Beza Tract. Theol. vol. 1. fol 85. Zachii Miscell. Tom. 2. de Magistrat. Vedel. Arcan. Armini. Lib. 2. Cap. 9. pag. 230. 231. &c. P. de Wit. Wederleg. der Socinin. 3. Deel pag. 165. in 4. Siet ook Apolog. Remonst. cap. 24. pag. 259. 260. 261. Batelier. tegen Heydan. en Wijngaard. Prefat. voor den Staat der Heydenen. Limburg. tegens J. Sceper. pag. 187. 188. G. Brand Ondersoeck. pag. 47. 75. Grotii Appand. de Anti-Christo sub finem. Rivetiani Apolog. Discess. pag. 4. 5. &c. &c.

de voorlede Eeuwe, een weynig te rugge te treden; Daar sullen ons gelijke Exempelen ontmoeten. Daar sullen wy noch vinden, de Goddelijke voetstappen, der eerste Christenen. De Boeken der Martelaren, konnen niet geloochent; en het doen der gener, welkers leven, lijden, en sterven, daar in beschreven is, kan van niemand ontkennt werden. Ik spreek hier, *Achtbare Heeren*, van onse beroemde Voor-Ouderen, de eerste *Gereformeerde*. Wie en weet niet, wat lijden, die al geleden, en strijdens gestreden hebben, om datse, tegens de *Plakkaten*, en *Ordonnantien*, van *Keyser Karel de V. Philippus de II.* en *Philippus de III*; als mede van den *Aarts-Hartog Albertus*, den *Hartog van Alba*, en *Madamme de Hartoginne van Parma*, &c. om datse, seg ik, tegens der selviger Plakaten, haren Godsdienst, hebben geoeffent, die sy in conscientie verstonen, aldernaast met Gods Woord, over een te komen. Den *Heer Ged.* wort hier 't selve delict of misdadaad te last geleyt; Hy heeft God de Heer, volgens sijn Conscientie, in sijn Vaderlijke Geboorte Stad, getracht te dienen, en daar over wert hy gecauseert, en beklagt, voor U.E.E.A.A. als een *Quaetdoender*. En om dat hy menschelijke Plakaten strijdende tegens Gods Wetten, is ongehoorsaam geweest. Oordeelt dan, *Achtbare Heeren*, of tusschen *Hem Ged.* en onse *Voor-Ouders*, in de Substantie van de Saak, wel eenig verschil is; als in sommige omstandigheden. Sy zijn Keyfers en Koningen geweest; en van de Pauffelike Religie. U.E.E.A.A. Zijn wel van een andere Religie; Doch gelijk sy, d'oefening des Godsdiensts onder haer gebiet, met geweld hebben beset; Soo doen U.E.E.A.A. mede de Remonstranten, in haar gebiet en Jurisdicctie; uytgenomen het verschil, in de maniere van procederen; 't welk by de voornoemde Paus-gefinde, in meerder wreetheyt heeft toegegaan: Veele duysenden, liever niet willende gehoorsamen, de on-Christelijke Plakaten, harer Overheden, al moesten sy sulcks door * vyer, en swaard, galgh, en rad jammerlijk bekoopen: als door 't gehoorsamen harer Wettelijke Overheden, schoon Keyfers en Koningen zijnde, in de ongenade te vervallen, van *Hem die Machtig is, niet alleen het Lichaam te dooden: maar selfs Ziel en Lichaam, tot d'euwige rampsaligheyt, in de Helle te werpen*. Is dan haar doen, *Achtbare Heeren*, voor God en alle Vromen, prijs en lof waardig geweest: Soo en is ook den *Heer Ged.* die hare voetstappen, als een Christen, heeft na gevolgt, geenints eenige straffe, maar in tegendeel, Eer, en

^a Siet G.
Brand Hi-
storie der
Reforma-
tie.
Beehornii
Nederlan-
se Hi-
storie.
Emannel
van Me-
toren.
P. Hoefis
Hisor.
Item P.
Bar Ne-
derlantsche
Geschied.
Reyd An-
nal. &
doergaens.

Roem-waardig. En is sijn E. daad, *ongeboorsaambeydt*: Soo is dan mede, al het lijden, soo der eerste Christenen als ook onser Voor-Ouderen, niet anders geweest dan loutere *ongeboorsaambeyt*, en *rebellye*: want sy hebben haar selven, de Plakaten, en Wetten, van Keyfers en Koningen, geenints willen onderwerpen: liever met d' Apostelen seggende, in soodanigen gelegenthey, *mén moet God meer geboorsamen, dan de Menschen.* 't Selfde heeft hier mede plaats: gelijk U E. E. A. A. volgens haar Wijsheyt, kunnen oordeelen.

Ten VI. Soo volgt hier eyndelijk by, het 28 Artijkel, uyt U E. E. A. A. cygene *Nederlandsse Confessie*; Inhoudende, dat een Christen, sich by de vergaderinge, der Geloovigen, moet voegen, *alwaar't schoon NB. dat de Magistraten, en Plakaten der Princen, daar tegen waren; Ende dat de dood, of eenige Lichamelijke Straffe, daar aan hing*: Want hier tegen te willen inbrengen, dat men sich, volgens den Inhoud van dit Artijkel, juyft tot de *Contra-Remonstrantsche Kerke* moet begeven, al werd het verboden, door Plakaten der Princen; maar niet tot andere Kerken, of vergaderingen van Geloovigen; al is 't, dat men die, immers soo wel, voor de ware Christelijcke Kerke erkent, als de *Contra-Remonstranten*, de hare, daar voor houden; fulks is ongefondeert, en ten hoogsten ongerijmt: want de Vrage, hier eygentlijk, niet en is, welke de rechte Christelijke Kerke zy? Maar welke Vergaderinge daar voor, by dese, of die gehouden werd; Nu gelijk een yder van de Kerke oordeelt, en oordeelen moet, na sijn eygen gemoet; Soo moet ook een yder sich begeven, tot die Kerke, die hy volgens Gods Woord, oordeelt, de rechte Kerke te zijn; alles rustende, op dat gemeene Fondament, dat de *Nederlandsse Confessie* leyd; *Dat elk sich moet, tot de Christelijke Kerke begeven.* En indien men let, op de Historie der Reformatie, men sal klaarlijk bevinden, dat onse Voor-Ouders, de eerste Gereformeerde, niet soo seer, en hebben moeten lijden, om dat sy dit, of dat, tegen de Roomsche Kerke, gevoelden; Maar om dat sy haar selven, van hun, ende van haren Godsdienst, als van de *Misse-biegte, &c.* afscheydende, particuliers vergaderingen hielden, met malkanderen: Dewelke, de Voorstanders van de Roomsche Kerke, door Plakaten, en Executie der selve, gesocht hebben te beletten, ende te verhinderen; wel siende, dat de selve Vergaderingen, het eenige middel waren, om niet alleen de gene, die van hare Kerke, waren afgeweken, vast aan malkande-

kanderen te verbinden; maar ook, om noch andere, daar toe te brengen, tot een voedsel, en Waldom, van hare Gemeenten: 't Welk dan ook, de afgewekene van de Roomfche Kerke, wel merkende, niet en hebben nagelaten, ook tegen alle de Plakaten, en ftrengre Executien, in te dringen, ende voort te varen, met hare by-een-komften. 't Is waar, veele zijn 'er om gefneuvelt, en wredeijk omgekomen; Maar God heeft 'er ook veele bewaart: Soo dat, door het Bloed, van weynige: ettelijke hondert duyfenden nakomelingen, die kostelijke, en gewenfte Vryheyt van Religie hebben verkregen, die men de Remonfrantfche Christenen nu geweldelijk, wederom beneemt. 't Gene dan onfe Voor-Ouders, met haar eygen bloet, foo diere gekocht, ende als een Erf-goed ons hebben nagelaten, veel kostelijker, dan Silver of Goud, ja dan haar eygeleven: dat men dat haar *U.E.E.A.A.* trouwe onderdane, tegens alle Goddelijke, ja zelfs Natuyrlijke rechten, door geweld beneemt, fiet daar over *lijn* wy genootfaakt, tot God Almachtig onfe klachten uyt te storten: Zijnde in der daad, een droevige faak, dat een Vroom Christen, over 't gebruyk van die Vryheyt, daar fijne Voor-Ouders, goed en bloed, om hebben opgefet, als een Schelm en Misdadige, voor *U.E.E.A.A.* beklaagt werd, ende gedachvaart, om geftraft te werden. Doch ik entwijffel geenfints, of *U.E.E.A.A.* fullen den Heer *Ged.* gelijk aan de verdere *Remonfrantfche Burgers* geschiet is, ten aanzien *lijn* onfchult, en nergens in culpabel zijnde, vryfpreken, en den Heer Officier, fijnen onbillijken Eysch, als Christelijk is, geheelijk af slaan: Voor al, na datfe, dese mijne *Verdediging*, overlesen, en rijpelijk, fullen hebben overwogen: 't Welk ik van gantscher herte, met alle Ootmoedigheid, op *U.E.E.A.A.* verfoeke, en bidde.

Ik kom nu, tot de tweede reden, die den Heer Officier, in fijnen Eysch, by brengt; de welke dese is. *Om dat, (seyt hy) de Constitutie, deser Stede, niet toe en laat, dat soodanige Vergaderingen, alhier fouden werden geleden.* Den Heer Eyscher, had dese reden, indien hem fulks gelieft had, wel wat klaarder behooren te expliceren, en baarblijkelijke reden gegeven te hebben, van dese sijne redeloofe Reden. Wy fullen echter *lijn* meening trachten na te vorschen, en kortelij examineren, de selve toetsende, aan den proef-steen der Waarheyt.

Dese Woorden, kunnen dan, op drierley wijfe, werden geduyt, en uytgeleyt.

I. Dat de Constitutie deser Stede, sulx niet en soude toelaten, van wegen, de groote meenigte, van onwetend', en partydigh volk, 't welk met ongestuymigheyt sich daar tegen aan soude kanten.

Ten II. Dat de Constitutie deser Stede, sulx niet toe en laat; Om dat de Predikanten, 't welk seer partydige, en bittere menschen sijn, insonderheyt *D. de Matter*, en *D. de Wit* (gelijck sulx verlede Jaar, uyt hare oproerige Predikationen, en lasterlijcke Invectiven, tegens de Remonstranten is gebleeken) de Gemeente tot seditie, en oproer, souden verwekken, en alsoo groote en sware onheylen, veroorsaken.

Ten III. kan men ook, de Woorden, in desen sin uytleggen; Dat Namentlijk de Constitutie, deser Stede, niet toe en laat, dat *Soodanige Vergaderingen, in de selve, souden werden geleden*; stellende de *Empbasfis*, of kracht, van de reden, in de Woorden, *soodanige*, namentlijk, *Remonstrantsche Vergrderingen*. Indien het eerste, de meeningh is, van den Heer Eyscher, soo is sulx wederom niet alleen *ongefondeert*, en *sonder reden*; maar selfs ook strijdigh tegen *d'Experientie*. *Ongefondeert*, en *Onredelijk*; Om dat *U. E. E.* als sijnde een Christelijke Magistraet, lichtelijk kunt begrypen, en oordeelen, dat sodanigen Vrees, voor *d'Oppositie*, van het onwetende, en onkundige Volk, geen reden genoegh is, om de voorz Vryheyt, hare Onderdanen te weygeren, en de selve als misdadige, onrechtvaardighlijck te straffen, ende te verdrukken. Ook so vertrouwe ik, dat immers *U. E. E. A. A.* en niet het Gemeene Volk, het roer der Regeeringe, deser Stede, in haar handen, en gewelt heeft; En dat *U. E. E. A. A.* met Macht, en Wijsheydt genoegh, van den Alderhooghsten gesegent zijt, om alle ongestuymigheyt, en sporeloosheyt, der onkundige meenigte, in te toomen, ende de Vroomen, tegens der selver overlast, en geweldenary te beschermen. 't Strijd oock tegen *d'Experientie*, en klare ondervindinge van het tegendeel: dewijl men niet sonder groote vreughde, bespeurt heeft, dat het gemeene Volk, niet alleen, geens de minste seditie, en insolentie, en heeft gepleegt, geduerende den tijd van meer als een half Jaar, in de welke sy Remonst. hare *Godsdienstige Vergaderingen* in alle sedigheyt hebben gehouden: 't Meestendeel der Ingesetenen, haar de volkomene Vryheyt, met hert en ziel, selfs toewenschende. Sijnde, den Heer Eyscher selfs, door sijne Substituyten den eersten Verstoorder geweest van de rust, en vrede, uwer Onderdanen; En door het on-Christelijk verhinderen van der *Remonstranten Godsdienstige byeenkomst*.

komt, op een Paefch-dagh, d'oorfaak zijnde, dat men naderhand, den *Heer Ged.* fijn glafen uytgeworpen, en andere infontien meer, aan fijn E. Huys, en Wooninge, gepleegt heeft. En of den *Heer Eyscher* felfs, om fijn on-Chriftelijk geweld, ten huysfe van den *Heer Ged.* en aan fijn E. Perfoon, gepleegt; zijnde onder anderen ook, een Swangeré Vrouwe, van alteratie, eerfe heeft konnen t'huys geraken, in barens-nood vervallen; Een tweede van fchrick by-na dood gebleven, en nu al overleden; En een derde, eerlijk Burgers Huys-vrouw, door die ongelegenthey, fich na Warmond gedwongen werdende te begeven, in de fchuyt tredende, foodanigh gevallen, dat haar aangezicht, niet toonbaar is: Of seg ik, den Heer Officier felfs, van die gemelte fwarigheden, den eenighften oorfaak zijnde, niet veel eer foudede straf-waardig wesen, als den *Heer Ged.* geef ik *Uw' E. E. A. A.* in ernft te overwegen.

Indien het tweede, den Heer Officier zijn meeninge is; Namentlijk, dat de Predikanten, door oproerigh prediken, de Gemeente foudede ophiften, en dat daar uyt, groote onheylen, en fwarigheden, ontftaan fouden. Soo konnen d' *Achtbare Heeren*, mede lichtelijk begrijpen, dat fulks geen fuffifante reden, en motijf en is, om de *Remonstrantfche Christenen*, de Vryhey, hunnes Godfdenfts, te benemen: Want hoe? fullen *U. E. E. A. A.* hare Confcientien befoedelen, met het verdrukken van onnoofele Christenen, en dat ten gevalle, van eenige ongeruftige, en quaadwillige, nijdige menfchen; die onder 't Mom-aanficht van yver, voor de Religie, haar oploopende Paffien, en Affecten, van haat, en nijdighey, tegens de Vromen, zijn bedekkende? Sullen *U. E. E. A. A.* foo doende, dan geen Dienaars zijn, van de Geestelijkheid, even als de Overheden, in 't Paudom; alwaar de Magiftraat, felfs Koningen, en Princen, *ad nutum Sacerdotum*, als men feyt, haar Swaard moeten trekken, om de gepretendeerde Kettters, te vervolgen, en strengelijk te onderdrukken, indien fy niet fufpect, en als Fauteurs van de Kettters, door de Geestelijkheid, willen werden om 't leven gebracht? gelijk d'Exempelen van *Henricus de IV.* Koning van Vrankrijk, (*Henry le Grand* genoemt) *Jacobus*, Koning van *Schotland*, *Elifaberh* Koninginne van *Engeland*; *Carolus* de Soon van *Philippus de II.* Koning van *Spangien*: *Wilbelmus de I. H. M. Prince van Orangien* en meer andere, fulks klaar getuygen; van dewelke sommige door de Roomsche Geestelijkheid, om datfe

Vid. Chri-
ftian.
Meth.
Theat. Hi-
ftorie pag.
1142.
1143.
1144.

datse de genaamde Ketters, eenigfints conniveerden, moordadigh-
lijk omgebracht; En sommige door Godes genadige Voorfienigheyt,
van hare liften, en behendige lagen, miraculeufelijk zijn bewaart.
U. E. A. A. is ook van God de Heer, Macht en Authoriteyt genoeg
verleent, om foodanige Kerkelijke Perfoonen, die haar onbehoorlijk
dragen en de Politie, door oproerige Predikatien, trachten te pertur-
beren, na verdienfte te straffen, haar Heerfch-fuchtigheyt te beletten,
en hare tongen, van 't feditieus prediken, te breydelen, en in te too-
men. Indien den Heer Officier, de woorden, in den derden fin ver-
ftaat; fiende op de *Remonstrantsche Vergaderingen*: Dat de felve, na-
mentlijk, in dese Stad, niet konnen werden geleden: Soo moest
fulks by komen, of van wegen haar quaad, ergerlijk, en onbehoor-
lijk Comportement, boven andere Ingefetenen, defer Stede: of om
haar Leere.

Het eerste, kan ik my geenfints inbeelden, dat *U. E. A. A.* ful-
len konnen voorwenden: aangefien al de Werelt, genoegfaam bekend
is, dat de *Remonstranten*, in 't Generael, sonder roem gefproken,
zijn de Oudfte, Beste, en Gehoorfaamfte Onderdanen, hunner Over-
heden, gelijk uyt d'onderwinding, in alle de Steden onfes Vaderlands,
lichtelijk is af te nemen.

Het tweede, namentlijk hare Leer aangaande: Die houden fy *Re-
monstranten* buyten alle controverfis, dat geenfints intolerabel, onlij-
delijk, of in compatibel, onder eenige Regeeringe, werd geoordeelt.
I. Om dat de felve, rakende het point van de Prædestinatie, nevens
de Artijkelen; daar mede annex, niet alleen over-een-komt met Gods
H. Woord, maar ook met de treffelijkste Leeraren, en Oud-Vade-
ren, die 'er oyt in de Christenheyt geleest hebben, gelijk fulks in mee-
nigvuldige † Boeken en Schriften, t'allen tijden, van de *Remon-
stranten* bewefen is.

Ten II. Om dat de felve Leere, niet alleen, geleert is, foo lang de
Christelijke Religie, op de Wereld geweest is; maar ook van den be-
ginne der Reformatie aan, door gantsch Europa, en voor al in dese
onfe Landen, gelijk blijkt uyt de Boeken en Schriften, * van *Erasmus*;
Melanchton, *S. Castellie*, *Johannes Sarcerius*, *Anastafius Veluanus*;

D

H. Bul-

† *Vida* f.
Corvini
Anti-Bor-
germ. par.
2. *Speculo-*
tum. Ejusd.
cenfura
Anatom.
Armin.
Abba Sy-
nod. Remon-
str. J.
Uytenbog.

Kerkel. Hefor. pag. 4. 5. 6. 7. &c. Collat. Hagienf. A. Poelenburg, contra Spanheim. Idem contra Hoornb. Lib.

8. *Controv. pag. 2. 3. &c. Antwoord, op der Contra-Remonstr. Tegen-Vertoog.*

* *Vid. Groti Apolog. pag. 32. 33. 34.*

H. Bullingerus, *NB. Hemmingius*, *G. Saccanus*, *Holmannus*, en meer andere. Want dit gevoelen, *beeft altijd*, en in alle Eeuwten, *groota Voorstanders gehad*, gelijk *Calvinus* zelfs bekent, *Lib.3. Instit. Cap.23. §. 1.* Ende het word tegenwoordig noch verdedigt, van de gantsche Christenheit, de *Contra-Remonstranten*, en sommige *Jesuyten* en *Dominicanen*, onder 't Pausdom, uytgesondert. 'k Swijge nu van alle die *Gereformeerde Leerers*, die in dese Vereenigde Provinciën, Ons gevoelen, aangaande de *Verschil-poincten*, opentlijk onder de *bescherminge harer Overheden*, geleert en beleden hebben, en noch tegenwoordig, door alle de *Steden van ons Vaderland*, leeren, ende belijden; 't Is waar sy zijn nu *Remonstranten* genoemd, doch sulks geeft geen *prejudicie* aan haar *Leer*; Die is evenwel de rechte *Gereformeerde Leer*, schoon onse *Partyen*, ons de *Naam van Gereformeerde* misgunnen. De *Edelen*, die Anno 1566. de *Requeste*, aan de *Hertoginne van Parma* presenteerden, wierden in de *Antwoord*, die men haar gaf mede *Remonstranten* genoemd; Desgelijks ook de *Gerereformeerden*, die haar *Remonstrantie*, in 't selve jaar, aan den *Koning van Spangien* over fonden; Gelijk mede, de *Ridderschap*, *Edelen*, ende *Steden van Holland*, *Zeeland*, ende *West-Vriesland*; die haar selven mede, in de *Remonstrantie*, aan den *Koning van Spangien* Anno 1574. *Remonstranten* noemden: Soo wierden ook d'*Euangelische* in *Duytsland*, van wegen haar *Protest*, *Protestanten*, ende noch *ordinaris*, na *stijl van de Hoven*, die *suppliceeren*, *Supplianten*, die *Remonstrereen*, *Remonstranten* genoemd; De *Naam dan van Remonstranten*, en maakt geensints dat haar *Leer* niet recht *Gereformeerde* soude zijn; Houd men t'echter voor een *Naam van Secte*; Laat het soo wesen. De *Christelijke Religie*, is in haren oorspronk, ook een *Secte*, genoemd geweest; Ja een *Secte*, die *alamma tegengesproken* wierd, gelijk 'er staat; Doch zy en was daarom te erger niet.

Ten III. Soo blijkt d'*ongefondeertheit*, van de voorgestelde *Reden*, seer klaarlijk hier uyt; Om dat het gevoelen der *Remonstr. nopen*de de *Goddelijke Prædestinatie*, in de *Luthersche*, en *Aenmoos-Gefinden*, niet onlijdelijk, onder *Uw E. E. A. A.* Regeeringe werd geoordeelt; blijkende sulks, uyt de openbare toelatinge van de *vrye Oeffening* hares *Godsdienst*, in dese *Stad*; *U. E. E. A. A.* dan uyt het nu *gededuceerde*, lichtelijk konnende *afnemen*, en *versekert* zijn; dat

Siet A.
Heydam
Bekenne-
nisse in
zijn Proe-
we over de
Remonstr.
Catechism.
pag. 414.

Siet Bor.
1 Deel.
2 Boek fol.
30.

Ibid fol.
98.
Siet Eman.
van Me-
ter. 5 Boek
fol. 105.

AB. 28.

dat de Leere der *Remonstrants-Gereformeerde Christenen*, den Staat, in het minste niet en is choquerende. Zijnde over sulks, een beklaaglijke Sake; dat Christenen, in dese soo bedroefde tijden, moeten hooren, dat hare Oproerloose, Christelyke, en Godsdienstige Vergaderingen, in een *Wel-gestelde Stad*, niet en konnen werden geleden: Hoe, *Achtbare Heeren*, zijn dan alle de Steden, onses Vaderlands, *Amsterdam*, *Rotterdam*, *Goude*, *Haarlem*, *Delft*, *s'Gravenhage*, *Hoorn*, *Alkmaar*, *Schoonhoven*, &c. geen *wel-gestelde Steden*? Ter contrarie, kan *Leyden* wel met recht een *wel-gestelde Stad* werden genoemd, soo lang men in de selve, Oprechte Christenen, om d'oeffening hares Godsdiensts, als *Quaatdoenders* komt te straffen? Moet niet, in een *wel-gestelde* of *gepolitieerde Stad* de Justitie, rechtvaardiglijk geadministreert; En trouwe Onderdanen, voor alle Gewelt, en Overlast werden beschermt en bevrijd? Wanneer nu, geheel het tegendeel, werdt gepractiseert; Namentlijk, de Vromen, om loutere Godsdienst, gemolesteert, verdrukt, en als een groot *Crimen* begaan hebbende, on-Christelyk werden gedagvaard ter straffe: en dan onrechtvaardiglijk gecondemneert, en ge-excuteert: Is dat dan, *Achtbare Heeren* (met eerbiedigheyt gesproken) de Justitie, recht bedienen, en de Vromen beschermen? En is sulks een *wel-gestelde Stad*, daar soodanig, met gehoorsame Onderdanen, en trouwe Ingesetenen, werd gehandelt? *U. E. E. A. A.* gelieven my te vergeven, dat ik verklare, soodanigen Republiik, voor geen *wel-gestelde* Republiik te konnen achten: Biddende, en smeekende over sulks *U. E. E. A. A.* om in de Name des Alderhoogsten, met alle ootmoedigheyt: dat doch na desen tegens den *Heer Ged.* nevens de *Remonstrantsche* Burgers, niet meer soodanig mach werden geprocedeert, als voorlede Jaar geschiet is. Den Toorn Godes, ontsteekt over een Land, of Stad, om soodanige fonden, en doen de Phyolen, sijner brandende grimmigheyt, over een volk om soodanige ongerechtigheden, tot rechtveerdige Wrake, nederdalen. Want, *die de Rechtvaardigen veroordeelt, en den Onrechtvaardigen, vry spreekt; zijn beyde, den Heere, eenen gronuwel*, getuygt de Wijse *Salomon*. Of nu de Vromen, als misdadigen, ter oorfake van haren Godsdienst, te straffen, niet en is, *de Rechtvaardigen veroordeelen*, bid ik, dat *U. E. E. A. A.* ernstelyk, in de vreesse Godes, gelieven te overwegen.

Hier tegens soude kunnen werden geobjicieert of tegengeworpen, dat de Remonstranten, haar behooren tot de Gemeenschap van *Uw E. E. A. A.* Kerke, te begeven; dewijl de poincten, tusschen haar, en de Contra-Remonstranten, van soodanige gewichte niet en zijn, dat men om de selve, behoort of mach van den anderen te scheidten, of gescheidten te blijven; gelijk den Remonstranten, sulks meenigmaal werd tegen geworpen: seggende, dat de selve altijd gefustineert hebben, en als noch staande houden, dat men niet tegenstaande d'onderlinge Verschillen nopende de Prædestinatie, en de poincten daar mede connex, echter Broederlijke en Christelijke eenigheyt kan en behoort te houden; blijkende sulks uyt de menigvuldige presentatien, en voorlagen van Moderatie, en onderlinge Verdraagzaamheyt.

Doch om *U. E. E. A. A.* van dese saak, eens kortelijk te onderrechten soo dient wel gelet, op wat wijze de Remonstranten, de poincten in verschil staande, verklaart hebben, soodanig niet te zijn, of men kon, niet tegenstaande de selve, de Broederlijke eenigheyt, met de Contra-Remonstranten, onderhouden.

Vid. Haagse Confer. pag. 33. S. Episcop. Opera Tom. I. pag. 688. Eiusd. Conc. in Joh. 17. 3. pag. 91. Præfat. Apolog. Remonst. J. Uytend. wig. Redenen waaraan, &c.

De Remonstranten dan, hebben altoos gefustineert, gelijk als fy noch doen; Dat hare Leer aangaande de *Geconditioneerde Prædestinatie*, God de Heer, ten hoogsten waardig; Ende de Godsaligheyt, en Saligheyt der menschen, nut en vorderlijk is: En daar-en-tegen, de Leere der Contra-Remonstranten, de Eere des Alderhoogsten na-deelig; Zijne Heylighheit, Gerechtigheyt, Goetheyt, en andere sijne Goddelijke eygenscapen, quetsende; Ende de Godsaligheyt, en Saligheyt der menschen, ten hoogsten schadelijk, en hinderlijk. En daarom, hebben de Remonstranten het gevoelen der *Contra-Remonstranten*, noyt simpeljk, en sonder eenige voorwaarde, verklaart *verdragelijk* te zijn: maar alleen, onder dit wel uytgedrukt beding.

Ten I. *Midts dat sy (Contra-Remonstranten, namentlijk) hun gevoelen, niet dan soberlijk, en met stichting der Gemeente, souden voordragen.* Siet *Haaghsse Conferentie* pag. 33.

Ten II. *Midts dat ook de Remonstranten souden verdragen worden, gelijk sy hunne partyen wilden verdragen.* Daarom wierd van hun gedrongen; niet op een simpele *Verdraaghszaamheyt*; maar op een *NB. Onderlinge Verdraaghszaamheyt.*

Soo zijn dan fulle n *U. E. E. A. A.* verder objiceren, de Opinien evenwel

wel *verdragelyk*, naar der Remonstranten oordeel, en by gevolg niet *Noodsakelyk*; dat de *Remonstranten* sich onthouden van onse Gemeenschap. Tegenm.

De Remonstranten *Achtbare Heeren*, dewelke (schrikken te verdoemen, en het *Anathema* uyt te spreken, over Menschen, of leeringen die God, of de Heere Christo, niet en verdoemt, en klaar in sijn H. Woord, door sijnen H. Geest vervloekt ende *anathematiseert*) hebben de dolingen der *Contra-Remonstranten*, noyt voor *verdragelyk* gehouden; dan onder de voorseyde conditien; en in de gelegenthey van dien tijdt, (*NB.*) eer sy de Kerken, door haar Synode gescheurt, en de Waarhey der *Remonstranten* veroordeelt; en de *Belyders* van de selvige, alle hoon, en smaatheyt, leet en vervolginge hadden aangedaan; En ten derden, alleen het gevoelen der *Contra-Remonstranten*, gelijk als dat is uytgedrukt, in de Haagse Conferentie; want daarom seggen de *Remonstranten*, in hare *Remonstrantie* Anno 1618. in Sept. aan de *Staten van Holland* overgelevert; *Onse meening is, dat wanneer jemand der Contra-Remonstranten gevoelen, soo sy daar in de Conferentie hebben verklaart, in eenvoudigheyt toestaat, en niet-te-min Godvruchtiglyk leeft, dat de selve om die dolinge, niet en sal verloren gaan.* Antwoord.

En al-hoe-wel de *Remonstranten*, wel konnen beweeran, en klaarlyk bewijsen, dat de *Contra-Remonstranten*, zeders dien tijdt, in het openbaren van hun gevoelen, veel verder zijn gegaan, en verscheyde 't Ketterdooden &c. argerlijke stukken, die sy voor desen niet en beleleden, maar verwierpen, naderhand hebben verschoont, en eyndelyk in der daad, voor goet gekent: Soo hebben nochtans de *Remonstranten* hun gevoelen, aangaande de *Prædestinatie*, soo als dat tegenwoordig werd gefustineert, niet verklaart onlijdelijk of verdoemelyk te zijn, als alleen voor soo veel hunne partyen dat *Noodsakelyk* hebben gemaakt; scheuringe ('t welk een werk des vleeschs is, *Galat. 5.*) daar om aangerecht, en Conscientie-dwang om het selve ingevoert, en door harde proceduyren, bannissementen, strenge vervolgingen, en andere violente en on-Christelijke middelen, 't selve bekrachtigt: Waar uyt dan onwederprekelyk, 't *contrarie* volgt, dat namentlyk een *Remonstrants Christen*, die sijn Saligheyt lief heeft, in conscientie gehouden is, sich van de gemeenschap met de *Contra-Remonstranten* te onthouden.

Men moet dan, om de zaak nader te komen, en de voorgestelde tegenwerping noch klaarder te beantwoorden, onderscheyt maken, tusschen die gene, die de *Absolute Prædestinatie*, voor desen simpeljk geloofd hebben, en noch gelooven, als een waarachtige, en nutte Leere; en tusschen die gene, die dat voor desen, niet alleen geloofd hebben, en noch gelooven, als een *ware*, maar ook *Nb. als een Noodsakelijke Leere*: En die de selve ook andere als *Noodsakelijk* hebben soeken op te dringen, en sulks noch trachten: En aldus verklaart de Heer Professor Episcopus der *Remonstranten* meening, aangaande dese zaak, met de volgende woorden: 't Is (seyt hy) *wel een vreemde, en onschijnbare Opinie*; namentlijk, 't gevoelen van de *Absolute Prædestinatie*) *maar evenwel, 't is niet dan een Opinie; yemand kan die hebben, en nochtans geen Afgoden-Dienaar, of Sondaar zyn: Dus verre dan is sy lijdelyk en verdragelyk. Maar, als die Opinie, tot een Noodsakelijke Opinie gemaakt werd, en de contrarie, voor niet alleen valsch, en schadelijk, maar ook voor onlijdelyk, en onverdragelyk verklaart word; dan soo word de selve onlijdelyk, en onverdragelyk, en voor die sulks drijven, verdoemelyk: want dan word, niet alleen, de Waarheydt veroordeelt, ende de on-waarheydt scheuringe gemaakt, die niet anders, dan een notoir werk des Vleeschs kan zyn, dat uyt den Hemel uytfluyt; Als dan, daar noch by komt Conscientie-dwang, Vervolginge &c. gelijk noch voorlede Jaar, tot Leyden, 't welk van geen Contra-Remonstrantsche Leeraers, werd tegen gesproken, maar voor goet gekeurt (als uyt de Predicatie van D. de Wit, doe ter tijdt gedaan, te sien is) soo blijkt de Waarheydt van ons voorgaande Antwoord, noch krachtiger; en dienvolgende is de afsonderinge der Remonstranten van de Contra-Remonstranten, rechtvaardig, ja Noodsakelyk, op datse geen gemeenschap en souden hebben met de voorseyde onvruchtbare werken der duyfsternisse: En dit is het gevoelen der Remonstranten; Dit is, seyt Episcopus uyt haar Naam, *onse opinie, die wy altijd gebadt hebben, en daar wy noch by blijven moeten, houdende on-mogelyk, dat de Vrede en Eenigheydt kan getroffen werden, ten zy dat stuk verbetert werde; 't welk wy van herten wenschen, om onser partyen wil.**

n Job. 17.
3 pag. 91.
92.

Galat. 5.

ibid.

Maar aan d'andere zijde, *Achtbare Heeren*, hoe souden de *Remonstranten*, met een geruste conscientie, sich tot een Kerk *kunnen begeven*,

ven, daar de Leeraars, die Waarheyt, die sy *Remonst.* in conscientie verstaan, aldernaast, met Gods Woord, en oock met het eenparigh gevoelen, van de geheele eerste, en oock tegenwoordige Christenheyt, oock over een te komen, op 't hatelijkste, geduerigh, in Boeken en Predikationen afmalen, en voor verdoemelijke en fundamenteele dwalingen uytfehden; Eenen *Pouderoeyen*, de Jeught onderwijfende, en rond uyt verklarende, *dat niemand, door de Remonstrantsche Leere, en kan Saligh werden*: En uwen Leeraar *P. de Wit*, in sijn Cathechisatie, (pag. 400. 401. edit anno 1658.) seggende dat de 5. Artijkelen der Remonstranten, *fundamenteel sijn*, en datse het *fundament der Saligheyt quetzen*. En gevraagt hebbende, *kunnen wy dan, met de Remonstranten, geen gemeenschap houden?* rond uyt antwoord, *Neen*. Waar mede over een komt, het gevoelen van 't Dortfche Synode; het welke eenstemmelijk heeft geoordeelt, *dat het gevoelen der Remonstranten, in de vijf bekende Artijkelen, in de Gereformeerde Kerken onlijdelijk is*. Waar uyt haar *Achtbaarbeden*, klaarlijk kunnen sien en afnemen, dat al wilden de *Remonstranten* schoon, haar tot de *Contra-Remonstranten* voegen, dat sy echter niet souden vermogen sulx te doen; ja dat de *Contra-Remonstrantsche Predikanten*, haar schuldigh sijn te weeren, van haar gemeenschap, volgens 't oordeel van het Dortfche Synode, en d'onderteykening van dien; nevens de *Sustine* van den gemelten *P. de Wit* en *Pouderoeyen* in hare Catechisatien, die van geheele Classen geapprobeert sijn: Gevende derhalven *U. E. E. A. A.* in 't verbygaan, te overwegen, of de *Contra-Remonstrantsche Predikanten* sich aan geen meyeedigheyt schuldigh en maken, wanneer sy, tegen d'onderteykening van de Synodale Acten, en Resolutie der Suyd-Hollandfche Synode, tot *Leyden* vergadert anno 1619. en 1620. ter *Goude, Alkmaar*, en anno 1627. tot *Dordrecht*; anno 1628. tot *Delft, &c.* Remonstrantsche Ledematen, echter tot hare Gemeenschap toelaten?

Hebbende dan getoont, en genoegsaam bewesen, dat den Eysch des Heer Officiers, on-Christelijk, en ongefondeert is, en sijne redenen, niet dan Prætexten en schijn-redenen; dat den *Heer Gedagde* nergens in gepeccert, of eenigh strafwaardigh *Crimen* begaan en heeft; So en twijffele ik geenints, of *U. E. E. A. A.* sullen hem, gelijk als de andere Gedagvaarde, als niets misdään hebbende, absolveren

In sijn Ca-
techisat.
pag. 14.
Vid. etiam
Trigland
Disput.
contra
Apol. Re-
monstr.

veren en vryfpreken, en niet meer na defen, Hem Gedaagde, nevens d'andere *Remonstrants-Gereformeerde Christenen*, om haren Godtsdienft molefteren. Gedenkt *Achtbare Heeren*, dat het fuchten der gener, die van wegens den Ouderdom, Siekte, of Swakheyt, en andere Ongemakken, het noodige voedsel harer Zielen onthouden wierd; en die noch tijdelijke Eer, of Aardsch Goed en foeken, maar door enkele toegenegentheydt, jegens de Saligmakende Leere Christi, die fy omhelfen, gedreven worden, dat, seg ik, der foudaniger fuchten en Gebeden, krachtig by u is, en van groot vermogen, by den Alderhoogften. Doolen fy, 't gefchiet uyt fwakheyt, en onwetende. Immers fy en weten niet beter, of de gerechtigtte Sake, is aan hare zijde; Staan fy, fy staan haren Heere Christo; vallen fy, fy vallen haren Heere en Saligmaker, die haar fal oordeelen. Neemt gy ondertuffchen *Achtbare Heeren*, van haar, de fmaatheydt, die hun werd aangedaan: Ende en gedooft doch niet, dat de *Reformatie* langer, defen hoon en fchande gheschiede, dat d'eene *Gereformeerde*, d'andere verdrukke een vervolge, op dat wy malkanderbytende, beyde niet verteert en worden; Onfe voor-ouders, hebben dat fchrikkelijk Beleg, en dien fwaren hongers-nood, wederstaan, om de Vryheyt der Confcientien; Wel laat ghy dan *Achtbare Heeren* die hare nakomelingen zijt, doch geenfints toe, dat vele trouwe Onderdanen, nu die Vryheyt langer fouden moeten miffen, en alfoo hongeren na het Geestelijké Voedsel hunner benauwde Zielen; Op dat vele niet en werden genoodfaakt, te klagen, en in dufdanige woorden uyt te berften; Is dit de Vrucht van alle die koftelijke, en bloedige oorlogen? Van het fweet en goed, en bloed, van foo meenigh duyfend Patriot, die'er om de Vryheyt, is gefneuvelt? Is dit het Slot van alle de Glorieufe Victorien en Zegeningen, die God ons, door de Naffauwſche Vorften, en Regeerders onfes Vaderlands heeft gefchonken: op dat wy van derfelver Nakomelingen, als een deel Ketterſche Menſchen, fouden werden gehandelt, ende bejegend? Hebben wy daarom, het Landt helpen befchermen, tegens den woedenden Vyandt, en andere gevluchte Vreemdelingen, ontfangen; om dat fy ons, de Vryheydt, die wy hebben bereyft ende verworven, tegens alle recht en reden, fouden onttrekken? Laat, dan *Achtbare Heeren*, de *Beden*, *Remonstrantien*, *Reque-*
ſten,

fen, en Supplicatien, van den Heer Gedaagde, nevens dese mijne ernstige, vyerige, en ootmoedige Bede, U E. E. A. A. tot mededoogentheydt ontfteken over Uwe trouwe Onderdanen. Straft voor al, na desen, niemandt om de zedige Oeffening, hares Christelijken Godsdiensts, op dat veeler Stemmen, met het bloed Abels, niet en roepen tot den Hemel, ende klagen over het ongelijk datse lijden; Op dat den Oppersten Herder Jesus Christus, niet op en sta in sijnen Toorn, en verdelgebeyde het Landt, ende de Volkeren daar in, om het leed, kruys en vervolginge, 't welk hem selfs in sijne Leden, ende de Belijders sijner H. Religie, werd aangedaan. Hoe ellendig, *Achtbare Heeren*, is het verachten en vervolgen van den Heere Christum, en sijne Navolgeren, den Joodfen Staat, en Republijk opgebroken: Wat tonge kan dien jammer, na waarheydt uyt spreken, of wat oogen, dien schrikkelijken Ondergank, genoeg beschreyen? Wie en weet niet, in wat ellenden en miserien, den Monarch van Spangien, door 't verdrukken en vervolgen onser Voor-Ouderen, de Nederlanden gebracht heeft, doen hy luysterde na den Bloed-dorstigen Raad, sijner Geestelikhed? Ik en spreek nu niet van Vrankrijk, Duytslandt, Polen, en andere Koninkrijken en Republijken. Laat doch dese, en diergelijke droevige Exempelen, U E. E. A. A. die de regeeringe, van Godt Almachtig is bevolen, waarschouwen, en tot na-bedenken brengen. Men siet soo in het beginsel de swarigheden niet; maar men raakter hoe langs, hoe meer in, en men vind sich ten laatsten soo verward, dat men remedie weet noch uytkomst; Voor al, wanneer foodanige Predikanten, by de Hooge Machten en Overheden gehoor krijghen, die 't bloed-dorstig, ja Ziel-en Landt verderffelijk Ketterdooden drijven en voorstaan; Want eerst sullen sy U E. E. A. A. aan-raden, het Prediken te verbieden, op Geltsboete; dan oppene van bannissement, en soo op lijf-straffe, dan komt men voort, tot het vangen en spannen, en soo gaat men allenkens voort, en men geraakt eyndelijk, op het eyge pad, daar de Spaansche Inquisitie, op gegaan heeft. Daarom *Achtbare Heeren*, soo en volgt haren Raad geensints in, want sy soeken U schuldig te maken, aan het verdrukken der Onnoofelen, die wraak souden roepen over uwe Zielen, en over uwen Staat. Ten is geensints, uwe

Authoriteyt , die sy foeken staande te houden; maar hare eygene Authoriteyt , en Geestelijke Hierarchy. 't Zijn hare liefdeloofte passien , die sy door uwen Arm willen uytgevoert , en in 't werk hebben ghefelt. 't Is hare nijdigheydt , en bitterheydt , die sy willen , dat uwe Authoriteyt onderdanig zy , en diene. En wanneer gy U selven , tot hare Dienaars maakt , en blinde Executeurs , zijt harer Synodale Besluyten , en passien dan soo geeft men U , den Tijtel van *Voester-Heeren van de Kerke* ; Maar wanneer gy na haren sin niet en quaamt te doen , terstond soude al uwe Authoriteyt , onder de voet leggen.

Ik bidde dan U E. E. A. A. voor 't laast , datse doch gelieven te gedenken , aan den droevigen , en jammerlijken toestand onses Vaderlands ; de welke , sulck onbillijk handelen met trouwe Ingefetenen , niet dan ten hoogsten schadelijk en pernicious kan wesen ; en waarom God de Heer , noch meer en meer , in sijnen Toorn over ons Vaderland souw ontbranden ; Wilt gy dan *Achtbare Heeren* , uwe Zielen bevrijden , en uwen Staat vast maken , soo weert geen Christelijke Godsdienstige Vergaderingen , uyt U E. E. A. A. Republijk , daar men door vyerighe Gebeden , den Toorn en gramschap des Alderhoogsten , tracht af te sneeken ; Maar weert soo veel in U is , de Sonden. Onder de welke de swaarste zijn , die *roepende Sonden* genoemd werden , om datse God de Heer als tergen , en sijnen Wraak , van den Hemel , en uyt den Hemel af-roepen : Onder welke *roepende Sonden* , wel de principaalste is , de *Verdrukkinge der Onnooselen*. Onder de *Onnooselen* , zijn geensints de minste , die in goede Conscientie , haren God , en Saligmaker foeken te dienen , volgens 't richtsnoer sijnes H. Euangeliums ; En die U E. E. A. A. in alle tijdelijke Wetten , en Ordonnantien , gehoorfamen ; Wilt de selve dan , *Achtbare Heeren* , niet langher onderdrukken ; Maar vergunt datse onder U goedertierene oogluykinge , en bescherminge voor alle Overlast der *Quaadwillighen* , dese toe-komende Bededagen , haren Godt mede moghen aanroepen en helpen afbidden , de gedreygde Straffen over ons Vaderland : Aan 't welck door de Genade des Alderhoogsten , geensints twijffelende , ik U E. E. A. A. haar Ampten , en Persoonen beveele in de Bescherminge des Alderhoogsten , nevens ootmoedige Bede , dat U E. E. A. A.

my gelieven te vergeven, soo ik ergens my mocht hebben vergrepen, verklarende alles te zijn gesproken, uyt een suyvere meeninge, uyt liefde, en yver tot de verdrukke Waarheyt, en Onnooselheyt, en tot onderrechtinge veeler Onwetende. De Godt des Vredes; En Vader aller Barmhertigheden, die versterke *U. E. E. A. A.* in dese bekommerlijke tijden, met den Geest des Raads, der Wijsheydt, en vreesse sijnes Heyligen Naams; En beweege uwe Herten en Gemoederen, tot Christelijke Mededoogentheydt, over de verdrukke *Remonstrants-Gereformeerde Christenen*, tot ruste uwer Ingefetenen, midtsgaders, Uwer *E. E. A. A.* Zielen Saligheyt.

A M E N.